

Барвінок Олена. Використання екологічної стежини у формуванні екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку // Психолого-педагогічний пошук : зб. студентських наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» 18-19 березня 2021 року. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2021. С. 22–25.

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖИНИ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Барвінок Олена, магістрантка Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Науковий керівник: І.І. Коновальчук, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Анотація. У статті проаналізовано потенціал засобів екологічної стежини закладу дошкільної освіти у формуванні екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Виокремлено вікові особливості дітей, що сприяють успішності цього процесу. Визначено тематику, зміст, форми, методи організації різних видів діяльності дітей у процесі ознайомлення з природою.

Ключові слова: екологічна компетентність, екологічна стежина, природне довкілля, навколишнє середовище.

Постановка проблеми. Життя кожної людини безпосередньо пов'язане із природою, яку потрібно вміти цінувати та берегти. Рівень емоційно-ціннісного ставлення особистості до природного довкілля, знань про нього, здатність до відповідальної поведінки характеризує її екологічну компетентність. Вона є

важливим чинником соціалізації дитини, її успішної адаптації в суспільстві сталого розвитку. Формування екологічної компетентності дитини розпочинається з раннього віку й цілеспрямовано здійснюється в процесі здобуття дошкільної освіти. Для цього в закладах дошкільної освіти спеціально створюються екологічні стежини. Однак, для реалізації їх потенціалу у формуванні в дошкільників екологічної компетентності необхідно здійснити обґрунтування змісту, форм і методів роботи з дітьми.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретико-методичні засади екологічної освіти дошкільників обґрунтовані О. Беленькою, А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Маковецькою, С. Русовою, В. Сухомлинським та ін.. Особливості формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами екологічної стежини розкрито в працях Н. Горопахи, Н. Глухової, Н. Кот, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришевої та ін.

Мета статті – обґрунтувати можливості екологічної стежини у формуванні екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Одним з провідних принципів сучасної дошкільної освіти є формування компетентної особистості, відповідальної за власні дії та їх наслідки для довкілля. У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція 2021) освітній напрям «Дитина в природному довкіллі» визначає завдання формування природничо-екологічної компетентності – здатності дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1, с. 12].

У понятті «екологічна компетентність» акцентується увага на предметно-дієвому компоненті, що передбачає здатність дитини відповідно до своїх вікових потреб і можливостей застосувати знання і вміння для вирішення актуальних екологічних завдань у повсякденних ситуаціях. Сформованість екологічної компетентності проявляється у власних моделях поведінки дитини в різних ситуаціях взаємодії з природним довкіллям. Основними показниками екологічної компетентності дошкільників є розуміння ними сучасних

екологічних проблем, володіння знаннями про навколишнє середовище, усвідомлення відповідальності за збереження природи, розвинене почуття любові до неї, вміння бачити красу, милуватися і насолоджуватися нею [3, с. 9].

Старший дошкільний вік – це сенситивний період, під час якого в дітей закладаються основи екологічної свідомості, розуміння природних явищ, ціннісного ставлення до природного середовища, усвідомлення впливу діяльності людей та, зокрема, своїх дій на його екологічний стан. У різних видах діяльності діти набувають досвіду гармонійної взаємодії з природою, навичок поведінки, що орієнтована на сталий розвиток. Процесу формування екологічної компетентності сприяють властива для цього віку активна допитливість дітей, їх емоційна чутливість, постійний інтерес до навколишнього світу, безпосередність реагування на різні явища й об'єкти природи. Чарівний світ природи, її різноманітність змалечку захоплює дітей, збагачує їх уяву, стає джерелом радості, нових знань, відкриттів, вражень.

Формування екологічної компетентності відбувається в різних видах діяльності дітей, а особливо в грі. Це спеціально організований процес, результативність якого залежить від використання комплексу ресурсів, форм, методів, створення необхідних умов. Для забезпечення його ефективності необхідна екологізація середовища закладу дошкільної освіти, в якому діти можуть не тільки отримувати знання про навколишній світ, а й набувати практичного досвіду природо доцільної поведінки. Одним з ефективних способів вирішення цього завдання є створення екологічної стежини.

Екологічна стежина – це спеціально спланований маршрут з педагогічно доцільними підібраними або створеними природними об'єктами, при ознайомленні та взаємодії з якими діти здобувають нові знання, враження і практичні уміння. Екологічна стежина дозволяє реалізувати цілісну систему з екологічного виховання дітей. Вона створює оптимальні умови для активізації пізнавальної, дослідницької діяльності дітей, розширенню їх знань про екологічні чинники функціонування навколишнього середовища, формуванню в них екологічного мислення, турботливого ставлення до довкілля, набуття

практичних умінь охорони природи в доступних для дошкільників формах роботи. Подорожуючи по екологічній стежині, спостерігаючи, досліджуючи природні процеси, діти отримують інформацію про вразливість навколишнього довкілля, про взаємозалежність світу людей та світу природи, дізнаються про те, що може нашкодити природному середовищу, а також про ті умови, які будуть сприяти його збереженню [2, с. 79]. На екологічній стежині органічно можна поєднати прогулянки, відпочинок, спостереження, пізнавальну, ігрову, трудову та інші види діяльності дітей. Цікаві об'єкти, спеціально продумані ситуації, запитання, надання дітям одночасно словесної та наочної інформації про природу допомагає викликати в них здивування, захоплення, спонукає до роздумів, порівняння, висновків. Систематичні спостереження дозволяють дітям аналізувати, які зміни відбуваються в природі в різні пори, дня, року, розуміти взаємозв'язки між природними явищами, діяльністю людей та її впливу на оточуюче середовище.

Екологічна стежина повинна передбачати чітко продуману тематику, план, етапи, пізнавальні зупинки, сплановані види та зміст діяльності дітей. Наприклад, можна організувати та провести подорожі по екологічній стежині на такі теми: «Природа – наш дім», «Бережімо природу», «Дерева, що ростуть із нами», «Хто живе разом з нами (тварини, птахи, комахи)?», «Чарівне царство квітів», «Хто де живе?», «Якого кольору осінь (зима, весна, літо)», «Усім потрібна чиста вода», «Як дихають люди, тварини, рослини».

На пізнавальних зупинках діти розгадують загадки, вивчають народні прикмети про погоду, слухають захоплюючі розповіді вихователя на природоохоронну тематику та придумують їх самі, фантазують, досліджують певні цікаві об'єкти. Для розвитку екологічного мислення з дітьми проводяться різні дидактичні, пізнавальні ігри та дослідницькі завдання. Передбачається також виконання дітьми практичної діяльності: посадити чи полити квіти, зібрати їх насіння, розвісити годівнички та нагодувати птахів.

Дітям потрібно розповідати про важливість шанобливого та раціонального ставлення до природних ресурсів, відповідальності за свої дії.

Тому в процесі роботи на екологічній стежці з дітьми доцільно провести бесіди на такі теми: «Споживай правильно», «Якщо зникне вода..?», «Як ми допомагаємо природі». Для закріплення знань, умінь та навичок дітей можна виготовити лепбуки на аналогічну тематику, адже така робота активізує увагу та спостережливість дітей, спонукає до роздумів про екологічні проблеми. Після прогулянок по екологічній стежині діти готують виставки малюнків, аплікацій та різних виробів з природних матеріалів.

Розробляючи план екологічної стежини, потрібно враховувати, що у дошкільний період значну роль у розвитку дітей відіграє збагачення їх емоційного досвіду, вражень, реалізація потреби постійного спілкування з природою. Для розвитку в дітей емоційно-почуттєвої сфери, здатності бачити незвичне у звичному, прекрасне в буденному, насолоджуватися красою оточуючого довкілля проводяться сеанси милування природою: «Слухаємо музику природи», «Чарівні запахи», «Природа – найталановитіший художник», «Якого кольору сніг». Збагачення емоційних вражень дітей під час взаємодії із довкіллям, через безпосереднє спілкування з природою у процесі спостережень, трудової та експериментально-дослідницької діяльності сприяє формуванню в них позитивної мотивації до збереження природних надбань [4, с. 42].

Таким чином, ефективність використання засобів екологічної стежини у формуванні в дітей старшого дошкільного віку емоційно-ціннісного ставлення до природи, знань про неї, досвіду доцільної поведінки забезпечується системністю цілей, змісту, форм і методів організації різних видів діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Екологічна стежина є ефективним засобом формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Її можливості дозволяють організувати діяльність дітей, у якій вони усвідомлюють цінність природного довкілля, навчаються розуміти й пояснювати явища природи, набувають досвіду екологічно доцільної поведінки в різних ситуаціях. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці та апробації авторських форм і методів пізнавальної, природоохоронної роботи з дітьми на екологічній стежині.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 16.03.2021).
2. Бондар О. І., ред., 2015. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів. Херсон : Грінь Д.С.
3. Плохій, З., 2017. Природа як пізнавальна цінність. *Дошкільне виховання*. № 6, с. 7-9.
4. Яришева, Н. Ф., 2018. Методика ознайомлення дітей з природою. К. : Вища школа.

Annotation. *The article analyzes the potential of the ecological path of the preschool institution in the formation of environmental competence in older preschool children. The age features of children that contribute to the success of this process are highlighted. The themes, content, forms, methods of organization of different types of children's activities in the process of acquaintance with nature are determined.*

Key words: *ecological competence, ecological path, natural environment, environment.*